

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 21/04-19

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 28. apríla 2004 v senáte zloženom z predsedu Jána Lubyho a zo sudcov Jána Auxta a Juraja Horvátha prerokoval sťažnosť Sociálnej poisťovne, ústredia Bratislava, pobočky Bratislava, Záhradnícka 31, Bratislava, zastúpenej advokátkou JUDr. A. D., B., vo veci porušenia jej základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky uzneseniami Okresného súdu Bratislava II č. k. Er 4467/02–7, EX 324/02; Er 4468/02–7, EX 330/02; Er 4470/02–7, EX 332/02 a Er 4469/02–7, EX 331/02 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo Sociálnej poisťovne, ústredia Bratislava, pobočky Bratislava, na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky uzneseniami Okresného súdu Bratislava II č. k. Er 4467/02–7, EX 324/02; Er 4468/02–7, EX 330/02; Er 4469/02–7, EX 331/02 a Er 4470/02–7, EX 332/02 porušené bolo .

2. Uznesenie Okresného súdu Bratislava II č. k. Er 4467/02–7, EX 324/02 z 5. novembra 2003 zrušuje a vec vracia Okresnému súdu Bratislava II na ďalšie konanie.

3. Uznesenie Okresného súdu Bratislava II č. k. Er 4468/02–7, EX 330/02 z 5. novembra 2003 zrušuje a vec vracia Okresnému súdu Bratislava II na ďalšie konanie.

4. Uznesenie Okresného súdu Bratislava II č. k. Er 4469/02–7, EX 331/02 z 5. novembra 2003 zrušuje a vec vracia Okresnému súdu Bratislava II na ďalšie konanie.

5. Uznesenie Okresného súdu Bratislava II č. k. Er 4470/02–7, EX 332/02 z 5. novembra 2003 zrušuje a vec vracia Okresnému súdu Bratislava II na ďalšie konanie.

6. Sociálnej poisťovni, ústrediu Bratislava, pobočke Bratislava, nepriznáva primerané finančné zadostučinenie.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 29. decembra 2003 doručená sťažnosť Sociálnej poisťovne, ústredia Bratislava, pobočky Bratislava (ďalej len „sťažovateľka“), ktorou namieta porušenie svojho základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) uzneseniami Okresného súdu Bratislava II (ďalej len „okresný súd“) č. k. Er 4467/02–7, EX 324/02; Er 4468/02–7, EX 330/02; Er 4469/02–7, EX 331/02 a Er 4470/02–7, EX 332/02 z 5. novembra 2003.

Ústavný súd uznesením č. k. IV. ÚS 21/04–8 z 30. januára 2004 prijal sťažnosť sťažovateľky podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho

sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie.

JUDr. M. Š., poverená zastupovaním predsedníčky okresného súdu vo svojom vyjadrení z 24. marca 2004 k sťažnosti okrem iného uviedla, že *„Sťažnosť považujem za nedôvodnú s tým, že išlo o rozhodnutie sudcu v zmysle platných predpisov. Takéto rozhodnutie nemožno považovať za odňatie možnosti účastníkovi domáhať sa súdnej ochrany“*.

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ich vyjadreniami, ako aj obsahom súdnych spisov okresného súdu dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci. V dôsledku toho senát predmetnú sťažnosť prerokoval na svojom zasadnutí bez prítomnosti účastníkov konania, ich zástupcov a verejnosti len na základe obsahu sťažnosti a predmetných spisov okresného súdu.

Ústavný súd zo súdnych spisov okresného súdu sp. zn. Er 4467/02, Er 4468/02, Er 4469/02 a Er 4470/02 zistil, že sťažovateľka sa návrhmi zo 6. a 7. novembra 2002 domáhala vykonania exekúcie. Súdny exekútor požiadal okresný súd 4. decembra 2002 o vydanie poverení na vykonanie exekúcií. Okresný súd vyzval sťažovateľku 6. decembra 2002 na zaplatenie súdnych poplatkov. Dňa 28. júla 2003 okresný súd opätovne vyzval sťažovateľku na zaplatenie súdnych poplatkov za žiadosť o vydanie poverení na vykonanie exekúcií. Dňa 5. novembra 2003 okresný súd konania zastavil.

II.

Sťažovateľka sa svojou sťažnosťou domáhala vyslovenia porušenia svojho základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, podľa ktorého *„Každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky“*.

Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnosti sťažovateľky predovšetkým zoberal do úvahy, že táto namietala porušenie svojho základného práva na súdnu ochranu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, ktoré je v demokratickej spoločnosti natoľko závažné, že pri jeho výkone neprichádzajú do úvahy (zo strany súdov) ani jeho zužujúci výklad a ani také formálne interpretačné postupy, následkom ktorých by mohlo byť jeho neodôvodnené (svojvoľné) obmedzenie, či dokonca popretie. Predmetom konania pred ústavným súdom sa stalo posúdenie ústavnosti odmietnutia súdnej ochrany sťažovateľke v dôsledku zastavenia konania v exekučných veciach uzneseniami okresného súdu č. k. Er 4467/02–7, EX 324/02; Er 4468/02–7, EX 330/02; Er 4470/02–7, EX 332/02 a Er 4469/02–7, EX 331/02 z 5. novembra 2003 podľa § 57 ods. 1 písm. i) zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „Exekučný poriadok“) s odôvodnením, že konanie podľa tohto zákona nie je oslobodené od súdneho poplatku.

Okresný súd v odôvodnení svojich uznesení uviedol:

„Podľa položky 13 písm. e) Sadzobníka súdnych poplatkov tvoriaceho prílohu Zákona č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch v znení neskorších predpisov zo žiadosti na vydanie poverenia súdnemu exekútorovi sa platí súdny poplatok v sume 500,- Sk.

Podľa § 8 ods. 1 cit. zákona poplatok za vydanie návrhu, alebo žiadosti a poplatok za konanie o dedičstve je splatný vznikom poplatkovej povinnosti.

Podľa § 57 ods. 1 písm. i) Exekučného poriadku exekúciu súd zastaví, ak oprávnený nezaplatí súdny poplatok za vydanie poverenia na vykonanie exekúcie.

Konanie podľa zákona č. 233/1995 Z. z. nie je oslobodené od súdneho poplatku (§ 4 ods. 3 zákona o súdnych poplatkoch). V danom prípade súdny poplatok napriek výzve s poučením o následkoch nesplnenia povinnosti, ktorá bola oprávnenému riadne doručená dňa 13. 12. 2002 a 6. 8. 2003 zaplatený nebol, preto bolo rozhodnuté tak, ako je uvedené vo výroku tohto uznesenia. Súdnemu exekútorovi súd vracia súdny poplatok, pretože ho zaplatil nesprávne.“

Sťažovateľka v sťažnosti poukazuje na to, že podľa § 4 ods. 2 písm. a) zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o súdnych poplatkoch“) je od poplatku oslobodená a podľa § 4 ods. 3 tohto zákona sa oslobodenie podľa odsekov 1 a 2 vzťahuje aj na konanie o odvolaní, dovolaní, obnove konania a výkone rozhodnutia. Porušenie svojho základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy sťažovateľka vidí v tom, že okresný súd poskytnutie súdnej ochrany sťažovateľke viazal na splnenie podmienky (zaplatenie súdneho poplatku), ktorú zákon o súdnych poplatkoch podľa nej neukladá.

III.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. Podľa čl. 46 ods. 4 ústavy podmienky a podrobnosti o súdnej a inej právnej ochrane ustanoví zákon. Podľa čl. 51 ods. 1 ústavy základného práva na súdnu ochranu sa možno domáhať len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú.

Podľa čl. 2 ods. 3 ústavy nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá.

Ústavný súd vychádzajúc zo svojej konštantnej judikatúry zotrváva na stanovisku, že zásadne nie je oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecných súdov, ktoré viedli k rozhodnutiu vo veci samej alebo k inému súdnemu rozhodnutiu, ktorým končí konanie pred nimi. Tento prístup je dôsledkom toho, že všeobecné súdy vychádzajú pri prejednávaní a rozhodovaní vecí patriacich do ich právomoci zo zákonnej úpravy a z vlastnej interpretácie zákonov a podzákonných úprav. Ústavný súd je však oprávnený a povinný posúdiť neústavnosť konania a rozhodovania všeobecných súdov vo veciach, v ktorých niet iného nadriadeného alebo opravného súdu, ktorý by chránil základné právo účastníka konania pred súdom nižšieho stupňa (§ 127 ods.1 i. f. ústavy).

Podstata základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v oprávnení každého domáhať sa ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa namieta, poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktoré tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu vykonávajú (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ústavy). Reálne uplatnenie základného práva na súdnu ochranu teda predpokladá, že účastníkovi súdneho konania sa táto ochrana v zákonom predpokladanej kvalite poskytne bez toho, aby sa mu ukladali – v spojitosti s jej uplatnením – povinnosti, ktoré od účastníka nevyžaduje zákon (čl. 2 ods. 3 ústavy).

Sťažovateľka uplatnila svoje základné právo na súdnu ochranu podaním návrhov na vykonanie exekúcií, ktoré podľa nej sú oslobodené od súdneho poplatku podľa § 4 ods. 2 písm. a) a ods. 3 zákona o súdnych poplatkoch. Okresný súd sa neriadil daným ustanovením zákona, neakceptoval stanovisko sťažovateľky a konania podľa § 57 ods. 1 písm. i) Exekučného poriadku zastavil. Proti takému uzneseniu nie je prípustné odvolanie, a pretože ide o prvostupňové rozhodnutie, nebolo prípustné ani dovolanie.

V tejto súvislosti treba uviesť, že výklad a používanie § 57 ods. 1 písm. i) Exekučného poriadku v spojení s § 4 ods. 2 písm. a) a ods. 3 zákona o súdnych poplatkoch musí v celom rozsahu rešpektovať základné právo účastníkov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy. Interpretáciou a používaním tohto ustanovenia nemožno obmedziť základné právo na súdnu ochranu bez zákonného podkladu. Všeobecný súd musí súčasne vychádzať z toho, že všeobecné súdy majú poskytovať v súdnom konaní materiálnu ochranu zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov (§ 1 Občianskeho súdneho poriadku). Exekučné súdne konanie sa musí v každom jednotlivom prípade stať zárukou zákonnosti a slúžiť na jej upevňovanie a rozvíjanie.

Ústavný súd v zmysle svojej judikatúry (IV. ÚS 62/03) považuje za odňatie práva obrátiť sa na všeobecný súd podľa citovaného článku ústavy aj také rozhodnutie všeobecného súdu, ktorým sa pred ním konanie končí uznesením o zastavení konania,

ak proti tomuto rozhodnutiu nie je prípustný žiaden opravný prostriedok a k zastaveniu konania došlo bez zákonom uznaného dôvodu, resp. všeobecný súd použil zákonný dôvod, na aplikáciu ktorého neboli splnené skutkové a zákonné predpoklady. V takom prípade ústavný súd považuje zastavenie konania za odmietnutie spravodlivosti a porušenie ústavného princípu základného práva na súdnu a inú právnu ochranu.

Podľa právneho názoru ústavného súdu preto ústavne súladný výklad zákonov týkajúcich sa rozhodovacej činnosti súdov predstavuje neoddeliteľnú súčasť ich rozhodovacej činnosti a ako taký jedine zodpovedá základnému právu každého na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy.

V danom prípade uznesenia okresného súdu viazali poskytnutie súdnej ochrany sťažovateľky na splnenie podmienky (zaplatenie súdneho poplatku), ktorú sťažovateľke zákon o súdnych poplatkoch neukladá. Pre nesplnenie takejto podmienky potom okresný súd súdnu a inú právnu ochranu sťažovateľke neposkytol a konania zastavil. Jeho rozhodnutia sa opierali síce aj o iné dôvody, ale bolo pritom v právomoci okresného súdu ustanovenia § 4 ods. 2 písm. a) a ods. 3 zákona o súdnych poplatkoch aplikovať tak, aby bola zaistená ochrana základného práva sťažovateľky (§ 4 ods. 2 písm. a) a ods. 3 zákona o súdnych poplatkoch v spojení s § 233 Exekučného poriadku).

Podľa § 4 ods. 2 písm. a) zákona o súdnych poplatkoch od poplatku sú oslobodení Slovenská republika, štátne rozpočtové organizácie, štátne účelové fondy, Slovenský pozemkový fond pri úkonoch a konaniach, ktoré vykonáva v mene Slovenskej republiky, Národný úrad práce a Sociálna poisťovňa.

Podľa § 4 ods. 3 zákona o súdnych poplatkoch oslobodenie podľa odsekov 1 a 2 sa vzťahuje aj na konanie o odvolaní, dovolaní, obnove konania a výkone rozhodnutia.

Podľa § 233 Exekučného poriadku tam, kde sa v osobitných právnych predpisoch hovorí o súdnom výkone rozhodnutia, rozumie sa tým vykonávanie exekúcie aj podľa tohto zákona.

Sociálna poisťovňa je verejnoprávna inštitúcia, ktorá okrem iného vymáha pohľadávky na poisťnom a tieto sú i príjmom štátneho rozpočtu Slovenskej republiky. Je oslobodená od platenia súdnych poplatkov kvôli tomu, že súdne poplatky sú príjmom štátneho rozpočtu Slovenskej republiky, a preto by bolo nadbytočné vyberať poplatok od niekoho, kto je adresátom príjmov z platenia súdnych poplatkov.

Keďže uznesenia o zastavení konania nespĺňali ústavné kritériá jasnosti, jednoznačnosti a dostatočnosti dôvodov, na ktorých boli založené, a sťažovateľka v ich dôsledku nemala v predmetnom prípade reálny prístup k súdu a k súdnej ochrane, ako to vyžaduje čl. 46 ods. 1 ústavy, viedla táto skutočnosť ústavný súd k právnomu záveru, že základné právo sťažovateľky na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy bolo okresným súdom porušené.

IV.

Ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, rozhodnutie, ktorým bolo porušené základné právo, zruší (§ 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde) a môže vec vrátiť na ďalšie konanie (§ 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde). V danom prípade na ochranu základného práva sťažovateľky bolo potrebné nielen rozhodnutia o zastavení konania zrušiť, ale aj vrátiť veci na ďalšie konania, v ktorých všeobecný súd bude pokračovať v konaniach v štádiu, v ktorých ich zastavil.

V ďalšom postupe je okresný súd viazaný právnym názorom ústavného súdu vysloveným v tomto rozhodnutí (§ 56 ods. 6 zákona o ústavnom súde), a to v III. časti poslednom odseku. Okresný súd je tiež viazaný rozhodnutím o vrátení vecí na ďalšie konania, ktoré je vykonateľné jeho doručením (§ 56 ods. 7 zákona o ústavnom súde).

Podľa § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže priznať tomu, koho základné právo alebo sloboda sa porušili, aj primerané finančné zadosťučinenie ako náhradu nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch. Z uvedeného ustanovenia vyplýva, že toto zadosťučinenie sa môže, ale nemusí priznať.

Sťažovateľka vo svojej sťažnosti žiadala aj priznanie primeraného finančného zadosťučinenia vo výške 200 000 Sk, čo odôvodnila nasledovne:

„Ak Ústavný súd vyhovie ústavnej sťažnosti, predmetné exekučné konania sa vrátia do pôvodného štádia, t.j. súd poverí exekútora vykonaním jednotlivých exekúcií. Od podania návrhov na vykonanie exekúcie ale v takom prípade uplynie niekoľko rokov. Je pravdepodobné, že vymožitelnosť pohľadávok sťažovateľa sa za toto obdobie podstatne zníži. Uvedené vyplýva zo štatisticky odpozorovaného predpokladu, že u väčšiny dlžníkov neschopných splácať svoje záväzky sa ich majetkové pomery zhoršujú. Je preto pravdepodobné, že sťažovateľovi vznikne škoda iba preto, že exekúcia sa nevykonala včas. Sťažovateľ však s veľkou mierou pravdepodobnosti nebude môcť preukázať príčinnú súvislosť medzi neskoro vykonanou exekúciou a zhoršením bonity svojich pohľadávok, keďže dôkazy na takéto tvrdenia je veľmi ťažké získať. Z uvedeného dôvodu je opodstatnená požiadavka finančného zadosťučinenia sťažovateľa.“

Ústavný súd primerané finančné zadosťučinenie sťažovateľke nepriznal, pričom vychádzal z toho, že okrem vyslovenia porušenia základného práva sťažovateľky na súdnu a inú právnu ochranu sa v tomto konaní náprava dosiahne aj zrušením napadnutých uznesení okresného súdu o zastavení konania, vrátením vecí na ďalšie konanie a tým, že okresný súd je v ďalšom konaní viazaný právnym názorom ústavného súdu (§ 56 ods. 6 zákona o ústavnom súde).

Úhradu trov konania ústavný súd nepriznal, pretože sťažovateľka si trovy právneho zastúpenia pred ústavným súdom neuplatnila.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 28. apríla 2004